
การเคารพ เป็นมงคลสูงสุด

ปาฐกถาธรรม การเคารพเป็นมงคลสูงสุด

โดย พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖)

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันอาทิตย์ ที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙

เจริญพร ท่านสาธุชนผู้ฟังทุกท่าน

วันนี้อาตมภาพ ก็ได้มีโอกาสมาพบกับท่านผู้ฟังอีกเช่นเคย ในรายการปาฐกถาธรรม ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยนี้ ในวันนี้ อาตมภาพจะได้กล่าวถึงมงคลที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ทรงแสดงไว้แล้วเป็นพระคาถาที่ ๗ ที่อาตมาได้ยกมาแสดงแก่ญาติโยมเมื่อวันอาทิตย์สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือนที่แล้ว ว่า

คารโว จ นีวาโต จ สนฺตภูตฺติ จ กตญฺญตา

กาเลน ธมฺมสุสวณํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.

แปลความว่า

ความเคารพ ๑ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ๑ ความสันโดษ ๑ ความกตัญญู ๑ การฟังธรรมตามกาล ๑ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด (คือเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขในชีวิตได้อย่างสูงสุด).

เมื่อเดือนที่แล้วนี้ ได้กล่าวถึงความกตัญญูกตเวทิตา เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เพื่อประกาศพระคุณของแม่และพระคุณของสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ที่ปวงพสกนิกรชาวไทยได้ยกย่องพระองค์ไว้ในฐานะ “พระแม่ของชาติ” จึงยังคงเหลือหัวข้อมงคลอีก ๔ ข้อ ในพระคาถาที่ ๗ นี้ ที่อาตมภาพจะได้บรรยายขยายความเป็นลำดับไป

เฉพาะในวันนี้ จะได้กล่าวถึงความเคารพหรือการวะ ซึ่งพระบาลีว่า “คารโว” นี้ หมายถึงการแสดงอาการทางกาย ทางวาจา และแม้จิตใจ ที่ยกย่อง นับถือ เอื้อเฟื้อ เอาใจใส่ ต่อบุคคล ต่อธรรมะ และต่อสิ่งที่ควรเคารพนับถือ คือที่มีความสำคัญสมควรแก่การเคารพยกย่อง นับถือ ให้ถูกต้องเหมาะสม ไม่แสดงอาการกิริยา วาจา ที่แข็งกระด้าง ล่วงเกิน หรือล่วงละเมิด ด้วยประการต่างๆ

การแสดงความเคารพนั้น เฉพาะในหมู่บรรพชิต มีพระภิกษุ สามเณร เป็นต้น ย่อมแสดงหรือปฏิบัติต่อกัน ๔ วิธี คือ อภิวาท คือการกราบไหว้ อุฏฐานะ คือการลุก ยืนขึ้นต้อนรับ อัญชลีกรรม คือ การประณมมือไหว้ และสามมีจิกรรม คือการแสดง อหิยาภัยที่ดีต่อกัน เช่นผู้น้อยหลีกทาง ให้ที่นั่ง นั่งข้างหลัง หรือเวลาเดินก็เดินเยื้อง หรือเดินตามหลังผู้ใหญ่ ต่อหน้าผู้ใหญ่ก็ลดร่ม ถอดรองเท้า เป็นต้น นี่เป็นหลักปฏิบัติ ข้อใหญ่ๆ และในกรณีข้อธรรม คือ พระธรรมวินัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัส ไว้ดีแล้ว ก็เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ศึกษาและปฏิบัติตาม

ส่วนในหมู่คฤหัสถ์ ก็เป็นไปตามขนบธรรมเนียม ประเพณี อันดีงามของแต่ละท้องถิ่น เช่น การกราบ การไหว้ การคำนับ การเปิดหมวก การลุกยืนขึ้นต้อนรับผู้ใหญ่ การนั่งคือทรุดกายลงนั่งต่อหน้าผู้ใหญ่ การกระทำวันทยหัตถ์ วันทยาวุธ การแลซ้าย แลขวา การยิงสลุต การลดธง และการบรรเลงเพลงดนตรี เช่น การบรรเลงเพลง สรรเสริญพระบารมี เพลงชาติ เพลงมหาฤกษ์ มหาชัย หรือการแสดงกิริยา วาจา ที่ สุภาพอ่อนโยน และแม้การลดสายตาลงด้วยจิตใจที่อ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่แสดงกิริยา วาจากระด้างกระเดื่อง และแม้ด้วยสายตาที่แข็งกร้าว เย่อหยิ่ง จองหงอง หยาบคาย เป็นต้น ส่วนในกรณีธรรมะหรือคำแนะนำสั่งสอนโดยชอบก็เอื้อเฟื้อ เชื้อฟัก เอาใจ ใส่ ศึกษา และปฏิบัติตาม

ผู้มีคารวธรรม รู้จักสัมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง คือรู้จักความสำคัญของบุคคล รู้จัก ข้อธรรมะ และสิ่งที่ควรเคารพ นับถือ บูชา ได้ชื่อว่า เป็นผู้มีคุณธรรมสูง ที่จะนำบุคคล ผู้ทรงคุณธรรมนี้ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขในชีวิต ไม่เป็นไปในทางเสื่อม เป็นโทษ หรือเป็นความทุกข์เดือดร้อน จึงเป็น “มงคลอันประเสริฐสูงสุด”

การเคารพบุคคล ข้อธรรมะ และสิ่งที่ควรเคารพนั้น มี ๖ ประการใหญ่ๆ คือ พุทธ
คารวตา ความเคารพในพระพุทธองค์ ๑ ธัมมคารวตา ความเคารพในพระธรรม ๑
สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๑ ลิกขาคารวตา ความเคารพในการศึกษา
อบรมตน ๑ อัปปมาทคารวตา คือความเคารพในความไม่ประมาท ๑ และปฏิสัน
ถาคารวตา คือความเคารพในปฏิสันถาร ๑ ดังที่อาตมาจะได้กล่าวถึงเหตุผลที่
บุคคลพึงเคารพในบุคคล ในธรรมะและในสิ่งที่ควรเคารพ ดังกล่าวนี้นี้ว่า เพราะเหตุ
ใดจึงควรต้องเคารพ ถ้าไม่เคารพและหากประพฤติดลบหลู่ ล่วงเกิน แล้วจะได้รับผล
อย่างไร เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญาแก่ท่านผู้สนใจศึกษาสัมมาปฏิบัติ ต่อไป

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรมวิเศษ ได้แก่ พระอริยสัจ
๔ คือ ความจริงอย่างประเสริฐในเรื่องของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะ
เหตุดับ คือ มรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์และที่เป็นบรมสุขอย่างถาวร และ
หนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์และถึงซึ่งบรมสุขอย่างถาวรได้จริง กล่าวโดยย่อก็
คือ ทรงเป็นผู้ตรัสรู้ คือ ทรงรู้แจ้ง ทรงเห็นแจ้ง กล่าวคือทรงมีพระปัญญาอันเห็นชอบ
ในทางเจริญและทางเสื่อมแห่งชีวิตตามที่เป็นจริง ด้วยพระองค์เอง ทรงเป็นผู้มีความ
ประพฤติดุปฏิบัติที่ดี ที่ชอบ ทรงมีพระทัยที่บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว จากสรรพกิเลส ตัณหา
อุปาทาน โดยสิ้นเชิง และทรงมีพระเมตตาพระกรุณา กรุณาคุณต่อสัตว์โลกทั้งหลาย
จึงไม่ทรงเก็บงำพระธรรมวิเศษที่ทรงปฏิบัติได้ถึงบรมสุขไว้เฉพาะพระองค์ ทรงเสีย
สละกำลังพระวรกาย ออกแนะนำสั่งสอนสัตว์โลกที่พอมีอุปนิสัยที่จะรับรู้ เรียนรู้ และรู้
แจ้งแทงตลอดในพระธรรมได้ ให้ตั้งอยู่ในสภาวะ ๓ คือมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ขึ้นไป
จนถึงบรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์และที่เป็นบรมสุข ตามรอยบาท
พระพุทธองค์ จึงทรงเป็นผู้ควรเคารพ นับถือบูชา

ผู้เคารพ นับถือ ในพระพุทธเจ้า ย่อมได้ทั้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง
อันประเสริฐ นำตนไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขแต่ส่วนเดียว ดังพระบาลีมีมา
ในมหาสมัยสูตร ว่า

“เยเกจิ พุทฺธํ สรณํ คตา เส

น เต คมิสฺสสนฺติ อปายญฺมิ

ปหาย มานุส เทห์

เทวกาย์ ปรีปุเรสฺสนติ.”

แปลความว่า

“บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะ บุคคลเหล่านั้น จักไม่ไปสู่
อบายภูมิ ละกายที่เป็นของมนุษย์แล้ว จักยังเทวกายให้เต็มรอบ”

คำว่า ละกายที่เป็นมนุษย์ นี้จะได้ ๒ กาล คือกาลเมื่อตาย ย่อมถึงสุคติโลกสวรรค์
๑ แต่ถ้าในระหว่างมีชีวิตอยู่นี้ ถ้าปฏิบัติภาวนาสมาธิ/ปัญญา โดยมีศีลเป็นบาท ละ
อุปาทานในกายมนุษย์ได้ ก็จะได้ถึงเทวกาย/เทวธรรม ได้ความสุขอย่างเทวดาเหมือน
กันนี้อีก ๑ นี้ว่าแต่ระดับโลกียธรรม ถ้าถึงโลกุตตรธรรม ย่อมพ้นทุกข์และถึงซึ่งบรม
สุขอันถาวร ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ ความเคารพในพระพุทธเจ้า จึงเป็น
มงคลอันประเสริฐสูงสุด ด้วยประการฉะนี้

ส่วน “พระธรรม” คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น เป็นข้อปฏิบัติให้รู้แจ้งเห็นจริงใน
สัจจธรรม ว่า นี่คือทุกข์ นี่คือเหตุแห่งทุกข์ นี่คือสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และนี่
คือหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ได้จริงแท้แน่นอน กล่าวโดยย่อก็คือ ข้อปฏิบัติให้
ถึงความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข และข้อห้ามมิให้ปฏิบัติเพราะเป็นทางให้ถึงความ
เสื่อมเป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน จึงทรงให้ละเว้นเสีย และวิธีชำระจิตใจให้
ผ่องใส ให้สามารถพิจารณาเห็นแจ้งรู้แจ้งในทางเจริญทางเสื่อมด้วยตนเอง จะได้
ดำเนินชีวิตไปสู่ทางเจริญและสันติสุขแต่ส่วนเดียว ไม่ไปทางเสื่อม เป็นโทษ เป็น
ความทุกข์เดือดร้อน ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ใครผู้ใดได้รับรู้ และได้เรียนรู้ โดยการ
ศึกษาและปฏิบัติพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าด้วยดี ก็จะได้รับผลเป็นความเจริญ
รุ่งเรือง และสันติสุขในชีวิตได้จริง และจะเห็นผลได้ด้วยตนเอง ไม่เลือกกาลเวลา ดัง
พระพุทธดำรัส มีมาในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๕ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ข้อ ๙๐๓
หน้า ๓๓๓ ว่า

ยาทิสํ วปเต พีชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ

กल्याณการี กल्याณํ ปาปการี จ ปापกํ

แปลความว่า บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น

ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว

พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเป็นข้อปฏิบัติที่คนมีปัญญาจะพึงเคารพ นับถือ บูชา คือ “รับรู้” “เรียนรู้” ด้วยความเอื้อเฟื้อ เอาใจใส่ในการศึกษาและปฏิบัติพระ สัทธรรม ได้แก่ การศึกษาอบรมในศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถึงอริศีลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญาสิกขา จน “รอบรู้” คือรู้ทั่ว ทั้งให้รู้จำ (สัจฺยชานนะ) รู้แจ้ง (วิชานนะ) และรู้แทงตลอด (ปฏฺยเวธะ) ก็จะเป็นทางให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ ทั้งปวงและที่เป็นบรมสุข ตามรอยบาทพระพุทธองค์ได้จริง

ความเคารพในพระธรรม จึงเป็นมงคลอันประเสริฐสูงสุด ด้วยประการฉะนี้

พระสงฆ์ คือหมู่ชนได้แก่ หมู่พระภิกษุ สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ศึกษาและปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ตามพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ ดีแล้ว มีสีลาจารวัตรที่งดงาม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น และได้แนะนำสั่งสอนสาธุชน ผู้สนใจในธรรม ให้ศึกษาและปฏิบัติธรรมได้ผลดีตาม พระสงฆ์นี้ นี้แหละที่ เป็นผู้สืบ บวรพระพุทธศาสนาด้วยดีต่อๆ มา จนถึงปัจจุบันนี้ ก็นับเป็นบุคคลผู้ควรเคารพ นับถือ เชื้อฟัง และปฏิบัติตาม เพราะมีแต่จะชักนำเราให้ได้เข้าใกล้พระรัตนตรัย ให้ ได้รับรู้ เรียนรู้ จนถึงรู้แจ้งแทงตลอดในพระสัทธรรม และได้ปฏิบัติพระสัทธรรมให้ถึง ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขสำหรับตน ตามรอยบาทพระพุทธองค์ได้

ความเคารพในพระสงฆ์ จึงเป็นมงคลอันประเสริฐสูงสุด

เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายพึงทราบมงคล ข้อ “การวะ” คือความเคารพนี้ โดย เฉพาะอย่างยิ่ง ความเคารพในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณธรรมสูง คือผู้ทรงศีลทรงธรรมนั้น มีแต่จะยังความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข ให้เกิดมีแก่ตนแต่ อย่างเดียว

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเคารพในสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้เสด็จดับขันธ ปรินิพพานไปนานแล้ว ยังคงอยู่แต่พระธรรมเป็นพระศาสดาแทนพระองค์ และพระ สงฆ์ผู้สืบบวรพระพุทธศาสนา และพระเจดีย์ ได้แก่ พระธาตุเจดีย์ บริโกคเจดีย์ พระ

ธรรมเจดีย์ และอุทเทสิกเจดีย์ คือสิ่งที่สร้างขึ้นอุทิศเฉพาะต่อพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระพุทธปฏิมาหรือพระพุทธรูปต่างๆ แทนพระองค์ ผู้ใดเคารพ นับถือ กราบไหว้ บูชา เพื่อระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ผู้นั้นย่อมได้อานิสงส์ ย่อมเป็นมงคลอันประเสริฐ สูงสุดสำหรับตน คือนำตนไปสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามพระสัทธรรมของ พระองค์ นำความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขมาสู่ตน

ผู้ใดลบหลู่ดูหมิ่น ประพฤติปฏิบัติล่วงเกิน ล่วงละเมิด ด้วยจิตใจบาปหยาบช้า โง่เขลาเบาปัญญา ย่อมได้รับผลตรงกันข้าม คือย่อมมีโทษถึงความทุกข์ เดือดร้อน ตามระดับจิตใจที่ตกต่ำด้วยอำนาจของกิเลส อันมีโมหะ โทสะ เป็นต้นนั้น ดังมี ตัวอย่างโทษของการล่วงเกินพระพุทธเจ้า แม้พระเจดีย์ ปุชนิยสถานและปุชนิยวัตถุ ที่เขาสร้างขึ้นเพื่ออุทิศถึงพระพุทธเจ้า ปราภฏในมงคลที่ปณิกถา ว่าด้วย “การคบ หรือไม่คบคนพาล และบัณฑิต” ว่า

ในสมัยพุทธกาล เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ พระเจ้า อชาตศัตรูได้คบคิดกับพระเทวทัตปลงพระชนม์ชีพพระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นพระราช บิดา โดยทรงให้จำขังและตัดพระกระยาหาร (ให้ออดพระกระยาหาร) พระราชบิดา

พระราชเทวีได้ทรงช่วยนำพระกระยาหารไปถวายพระเจ้าพิมพิสาร ด้วยวิธีการ ปกปิดซ่อนเร้นนำพระกระยาหารไปส่งด้วยวิธีต่างๆ ครั้นพระเจ้าอชาตศัตรูผู้ราชบุตร ทรงทราบ ก็ทรงห้ามพระราชเทวี พระราชมารดา มิให้นำพระกระยาหารไปส่งถวาย พระราชบิดาได้ พระเจ้าพิมพิสารนั้นทรงเป็นอริยบุคคล คือเป็นพระโสดาบันบุคคล แม้ทรงอดพระกระยาหาร ก็ยังพระวรกายให้เป็นไปด้วยการเสด็จจงกรม อันประกอบ ด้วยสุขอันเกิดจากมรรค ผล พระวรกายจึงยังคงผ่องใสและรุ่งเรืองอยู่

พระเจ้าอชาตศัตรูครั้งทรงทราบว่าพระราชบิดายังทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ด้วยการ เสด็จจงกรม จึงทรงสั่งพวกช่างกลบกล คือช่างตัดผม ไปด้วยพระราชโองการว่า “พวก ท่านจงเอามีดโกนผ่าพระบาทพระราชบิดาของเราเสีย แล้วทาด้วยน้ำมันผสมเกลือ แล้วรมด้วยถ่านไม้ตะเคียน” พวกช่างกลบกลก็จำต้องกระทำตามบัญชาของพระเจ้า อชาตศัตรู ซึ่งเป็นพระราชโอรสผู้แย่งพระราชบัลลังก์จากพระราชบิดา เพื่อทรงเป็น พระราชาเสียเองในขณะนั้น

เวทนากลับได้เกิดขึ้นแก่พระเจ้าพิมพิสาร จึงเสด็จสวรรคตในกาลต่อมา เสด็จจุติ คือเคลื่อนจากมนุษย์โลกนี้แล้ว ก็ได้ไปบังเกิดเป็นยักษ์ชื่อว่า ชนวสกะ ผู้บำรุงท้าว เวสสุวรรณ ในเทวโลกชั้นจาตุมหาราช ด้วยอำนาจความรักใคร่ที่พระองค์ได้ทรง อบรมมานาน เพราะได้เคยไปเกิดในเทวโลกชั้นนี้มามาก

ในเรื่องที่พระเจ้าพิมพิสารถูกพระเจ้าอชาตศัตรู ผู้เป็นพระราชบุตรกระทำปิตุฆาต คือฆ่าพระบิดา โดยให้พวกช่างกลบเกล็นเอาเม็ดโกนผ่าพระบาท ทาด้วยน้ำมันผสมด้วย เกลือ และรมด้วยถ่านไม้ตะเคียนนี้ ตามคัมภีร์มงคลทีปนี กล่าวถึงกรรมในอดีตของ พระราชา ว่า

ในกาลก่อน (คือในชาติก่อน) พระราชาได้สวมฉลองพระบาทคือสวมรองเท้า เข้าไปในลานพระเจดีย์ อันเป็นที่สักการบูชาของหมู่ชนทั้งหลาย นี่ประการ ๑ และ อาจารย์แต่ปางก่อนยังได้แสดงอีกว่า พระองค์ได้เคยเอาพระบาทซึ่งมิได้ชำระล้างให้ สะอาดเสียก่อนเหยียบย่ำบนเสื่อลำแพนที่เขาปูไว้เพื่อให้เป็นที่นั่งของพระภิกษุสงฆ์ อีกประการ ๑ จึงส่งผลให้พระองค์รับความทุกข์ทรมานในชาตินี้ นี่เป็นผลจากกรรม เก่า ที่พระเจ้าพิมพิสารได้เคยทรงกระทำเป็นการล่วงเกินพระเจดีย์ และที่นั่งของพระ ภิกษุสงฆ์ แต่ชาติปางก่อน มาให้ผลในชาติที่เป็นพระราชานามว่า “พิมพิสาร” ในสมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่

เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลาย เมื่อได้ทราบมงคลข้อ “การวะ” คือความเคารพ นี้แล้ว ก็อย่าได้ประมาท ละหลู่ดูหมิ่น ประพฤติปฏิบัติล่วงเกินหรือล่วงละเมิดในพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ แม้เจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ หรือโบสถ์ วิหารที่ ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาแทนองค์พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้า และ แม้ศาลาการเปรียญสถานที่แสดงธรรม เป็นต้น อย่างเช่นโดยการสวมหมวก สวม รองเท้า กางร่ม ไปในปูชนียสถานหรือใกล้ปูชนียสถาน ที่เป็นที่เคารพบูชาของเหล่า ชนทั้งหลาย ก็จงอย่าทำด้วยความหลง ไม่รู้บาปบุญคุณโทษ หรือด้วยทิฏฐิผิดๆ ของ ตัวว่า ฉันไม่ยี่หระ ฉันไม่สนใจ ไม่เห็นจะบาปตรงไหน เป็นต้น ถ้ามีอุปนิสัย มีปกติ คิด พูด กระทำเช่นนั้นอยู่ คงไม่นานเกินรอที่จะได้เห็นผลในชาติปัจจุบัน และยังจะได้ รับผลกรรมนั้นในภพชาติต่อไปอีก เว้นแต่จะได้กระทำไปเพราะความจำเป็นจริงๆ

ก็ต้องตั้งเจตนาว่ามีได้เจตนาลบหลู่ ดูหมิ่น ล่วงเกิน และได้กระทำสามิจิกรรม คือได้
ขอขมาต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้อดโทษเสีย จึงจะไม่มี

เพราะฉะนั้น ทุกท่านจงอย่าได้ประมาท เพราะผลของกรรมนั้นไม่มีช้อยกเว้นใดๆ
แก่ใครๆ เหมือนเด็กกำถ่านเพลิง ย่อมต้องไหม้มือที่จับที่กำไว้นั้นเสมอไป ถ้ากำถ่าน
เพลิงนั้นไว้นานมากเพียงไร ย่อมไหม้มือมากเพียงนั้น ฉะนั้น บุคคลผู้ประพฤติลบหลู่
ดูหมิ่น ล่วงเกิน ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นปาปอกุศลด้วยโมหะ (คือความ
หลง ไม่รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ตามที่เป็นจริง) เพียงไร ก็ย่อมได้รับเป็นโทษ ให้ได้รับ
ความทุกข์เดือดร้อนมากเพียงนั้น ฉะนั้น ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสไว้
ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น”

สิกขาการวตา ความเคารพในสิกขา คือการเอื้อเฟื้อ เอาใจใส่ใจการศึกษาอบรม
ตนในศีล สมาธิและปัญญา รวมเรียกว่า “ไตรสิกขา” ให้เจริญถึงอริศีลสิกขา คือการ
ศึกษาอบรมในศีลอันยิ่ง โดยการสังวรระวังในศีลและอินทรีย์ ให้ความประพฤติ
ปฏิบัติทางกายและวาจาเรียบร้อยดีไม่มีโทษ เป็น “ศีลวิสุทธิ” คือความหมดจดแห่ง
ศีล อริจิตตสิกขา คือการศึกษาอบรมในจิตตอันยิ่ง โดยการเจริญภาวนาสมาธิ ถึง
ฌานจิต อันเป็นธรรมปฏิบัติเครื่องกำจัดกิเลสนิวรณ์ออกจากใจ เป็น “จิตตวิสุทธิ”
คือความหมดจดแห่งจิต อันจะเป็นไปเพื่อการเจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวะธรรมและสัจ
จธรรมตามที่เป็นจริง การอบรมปัญญาให้เห็นแจ้ง รู้แจ้งในสภาวะธรรม ทั้งที่ประกอบ
ด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร/สังขตธรรม) และทั้งที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (วิ
สังขาร/อสังขตธรรม) และในอริยสัจจธรรม ตามที่เป็นจริง ชื่อว่า อริปัญญาสิกขา อัน
มีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นทางแห่งความบรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุด
แห่งทุกข์ทั้งปวง และที่เป็นบรมสุขได้อย่างถาวร ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้

ในระหว่างการศึกษาปฏิบัติไตรสิกขาอยู่ แม้จะยังไม่ถึงได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เมื่อ
ตั้งใจศึกษาอบรมตน ด้วยความเอื้อเฟื้อ เอาใจใส่ในการศึกษาอบรมตนนั้นคงอยู่
และให้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไปอยู่นั้น ย่อมได้รับผลเป็นความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขใน
ชีวิต ไม่มีเสื่อมเลย

การเคารพในสิกขา คือ ในไตรสิกขา กล่าวคือในศีล สมาธิ และปัญญา อันมีนัย อยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ย่อมเป็นมงคลอันประเสริฐสูงสุด ด้วยประการฉะนี้

(ประการที่ ๕) อัปปมาทการวตา การเคารพในความไม่ประมาท ณ ที่นี้หมายถึง การเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของความไม่ประมาท ว่าเป็นทางให้ปลอดภัย เป็นทางที่ไม่ตาย ดังบาลีพระพุทธานุสสติ มีมาในขุททกนิกาย ธรรมบท (ขุ. ธ. ๒๕/๑๘) ว่า

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย

อปฺปมตฺตา น มียนฺติ ผู้ไม่ประมาท ย่อมไม่ตาย

ปมาโท มจฺจุโน ปทํ ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย

เย ปมตฺตา ยถา มตา ผู้ประมาท เหมือนคนที่ตายแล้ว

เพราะเหตุใดความไม่ประมาทจึงเป็นทางที่ไม่ตาย และผู้ไม่ประมาทจึงไม่ตาย ? และ ทำไมความประมาทจึงเป็นทางแห่งความตาย ผู้ประมาทแล้วจึงเหมือนคนที่ตายแล้ว ?

เรามาพิจารณากันสักนิดว่า “ความประมาท” คืออย่างไร มีผลอย่างไร ก็พอจะเข้าใจเหตุและผลในข้อธรรมข้างต้นได้

ความประมาท คือความขาดสติ (ความระลึกได้) และสัมปชัญญะ (ความรู้สึกตัวพร้อม) ขาดความยับยั้งชั่งใจ พิจารณาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ ด้วยปัญญาอันเห็นชอบ ว่า เรื่องที่ตนกำลังจะคิด จะพูด หรือจะทำอะไรๆ ว่า ผิดหรือถูก เป็นคุณหรือเป็นโทษ เป็นทางเจริญหรือทางเสื่อม เหมือนเรือไม่มีหางเสือ ก็อาจจะแล่นไปเกยตื้น หรือชนหินโสโครก หรือชนกันเองกับเรืออื่น หรือแล่นเข้าไปสู่คลื่นลมทะเลที่บ้าคลั่ง ย่อมจะประสบกับความแตกสลาย อัปปางลง เสียหายหรือตายได้ นี่แหละที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ความประมาท เป็นหนทางแห่งความตาย” และว่า “คนประมาทแล้ว เหมือนคนที่ตายแล้ว”

การขับรถ ขับราาก็เหมือนกัน ถ้าประมาทว่าตนนี้ฝีมือการขับรถแน่น ถือว่าตนนี้ขับรถเก่ง ว่ารถของตนนี้กำลังสูงดี ครั้นขับรถผ่านถนนที่ขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ หรือที่

สิ้นใจ หรือมีเครื่องกีดขวาง ไม่ทันได้ระงับตัว ก็เกิดอุบัติเหตุถึงตายได้ เพียงชั่วพริบตาเดียว

การดำเนินชีวิต ก็เหมือนการขับรถ รับเรือ ถ้าประมาทขาดสติสัมปชัญญะ ไม่ระลึกได้ ว่า ความประพฤติกคือความคิด การพูด การกระทำ ว่าอย่างไรดี-อย่างไรชั่ว อย่างไม่ถูก - อย่างไรผิด ทางไหนเป็นทางแห่งความเจริญ - ทางไหนเป็นทางแห่งความวิบัติฉิบหาย ตามที่เป็นจริง ก็ไม่รู้สึกรู้ว่าที่ตนเองคิด พูด ทำ อยู่ นั้น ผิดหรือถูก ควรหรือไม่ควร ก็หลงทาง ถล่ำตัวไปทางผิด ไปทางชั่ว ให้เกิดความทุกข์เดือดร้อน หรือถึงตายได้

คำว่า “ตาย” นั้น พิจารณาได้ ๔ นัย คือ ตายจากความดี ๑ ตายคือวิบัติฉิบหาย ด้วยผลของกรรมชั่วและกิเลส ๑ ตายคือสิ้นชีวิต ๑ และตายคือการเวียนว่ายตายเกิด อยู่ ในกองทุกข์ต่อไป ไม่มีที่สิ้นสุดอีก ๑

ที่ว่า “ตายจากความดี” ก็อย่างเช่น เด็กนักเรียนนักศึกษาที่มีอุปนิสัยเป็นนักเลง มักก่อกรวนวิวาท ชกต่อยตีรันฟันแทงกัน ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหนังสือ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน นี้เรียกว่า “ตายจากคุณความดี”

กลับไปเกิดคือไปคลุกคลี คบค้าสมาคมอยู่ในกลุ่มคนพาลสันดานชั่ว ประกอบแต่กรรมชั่ว ก็ย่อมได้รับผลจากกรรมชั่วนั้น ได้แก่ ถูกไล่ออกจากโรงเรียนบ้าง ถูกจับติดคุกติดตะรางบ้าง จึงเรียนไม่สำเร็จ และต้องเสียนาคตไป อย่างนี้เรียกว่า “ตายเพราะผลของกรรมชั่วและกิเลส” ต้องเสียนาคตไป

ในการก่อการวิวาทเช่นนั้น ก็ย่อมมีการจองเวร ผูกพยาบาทกัน ต่อสู้กันต่อไป จนได้รับบาดเจ็บและล้มตายกันไปด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย นี้เรียกว่า “ตายคือสิ้นชีวิต”

และด้วยใจเศร้าหมองด้วยอำนาจของกิเลส คือโทสะ โมหะ หลงมัวเมา ไม่รู้บาป บุญคุณโทษ ก่อปรด้วยเพลิงพยาบาท อาฆาต คุมแค้นกันอยู่ เมื่อต้องตายลง ด้วยอำนาจของกิเลส ตัณหา อุปาทานนั้น ย่อมเป็นชนกกรรม นำไปเกิดในทุคติภูมิ ได้แก่ ภูมิของเปรตบ้าง สัตว์นรกบ้าง อสุรกายบ้าง และ/หรือ สัตว์เดรัจฉานบ้าง ตามกรรม ต้องเวียนว่ายตายเกิด อยู่ ในกองทุกข์ด้วยอำนาจของกิเลส และกรรมชั่วต่อไป

อย่างนี้ ไม่มีที่สิ้นสุด นี่เรียกว่า “ต้องตายคือการเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจของกิเลส ตัณหา อุปาทาน”

พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “ผู้ประมาทแล้ว ก็เหมือนคนที่ตายแล้ว” คือตายจากคุณความดี ๑ ตายคือฉิบหาย เสียอนาคต เพราะกรรมชั่วและกิเลส ๑ ตายคือสิ้นชีวิต ๑ และตาย เพราะต้องเวียนว่ายตายๆ เกิดๆ อยู่ในกองทุกข์ต่อๆ ไปไม่มีสิ้นสุด ๑

ส่วนผู้ “ไม่ประมาท” ก็เหมือนคนที่ขับรถ ขับเร็ว ที่มีความระมัดระวัง มีสายตาที่มองดูเหตุการณ์ทั้งระยะใกล้ ระยะไกล ว่าจะมีหรือกำลังมีเหตุการณ์อะไรในกาลภายหน้า ทั้งระยะสั้น ระยะยาว ก็มีสติสัมปชัญญะ คือระลึกได้ว่าทางไหนปลอดภัย ทางไหนไม่ปลอดภัย จึงรู้สึกตัว ระวังตัว เตรียมตัวแต่เนิ่นๆ ว่าเราจะขับรถไปทางไหนจึงจะปลอดภัย หลีกเลียงหนทางที่เสี่ยงภัย ที่อาจจะเกิดอุบัติเหตุ หรือความเสียหายได้ ฉะนั้น การดำเนินชีวิต ก็ฉนั้นนั่น ผู้ไม่ประมาทย่อมดำเนินชีวิตด้วยสติสัมปชัญญะ ด้วยปัญญาอันเห็นชอบ คือ รู้ผิด-ชอบชั่ว-ดี รู้ทรงเจริญ-ทางเสื่อม ตามที่เป็นจริง ทั้งก่อนและขณะคิด พูด ทำ ย่อมเลือกทางดำเนินชีวิต ในการคิด พูด ทำ แต่เฉพาะที่เป็นคุณความดี หลีกหนีความชั่ว ย่อมพาตัวไปสู่ทางเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขในชีวิต และถ้าไม่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ยิ่งๆ ขึ้นไป ทางศีล สมาธิ ปัญญา ถึงอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็จะทำให้ตนไปในทางพ้นทุกข์ ถึงซึ่งบรมสุข คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นอมตธรรม คือธรรมที่ไม่ตาย ไม่ต้องมีความเกิด คือไม่ต้องเวียนว่ายตายๆ เกิดๆ และแก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์อีก กลับมีบรมสุขที่เที่ยง และยั่งยืนตลอดไป พระพุทธองค์จึงตรัสว่า

“ความไม่ประมาท เป็นทางที่ไม่ตาย”

ผู้ไม่ประมาทในธรรม คือสนใจ ใฝ่ใจในการศึกษาอบรม ปฏิบัติธรรม ย่อมเป็นผู้ไม่ตาย คือย่อมไม่ตายจากคุณความดี ย่อมเป็นผู้ทรงศีลทรงธรรม และย่อมไม่ตายจากผลของกรรมดี คือย่อมได้รับผลดีจากกรรมดียิ่งๆ ขึ้นไป จนถึงอมตธรรม คือ มรรค ผล นิพพาน ซึ่งเป็นธรรมที่ไม่ตายจริงๆ ด้วยประการฉะนี้

ขอความสุขสวัสดิ์ จงมีแก่ท่านผู้ฟังทุกท่าน เจริญพร.

